

Petr Gruber

Na zemi peklo, na nebi smrt

Byli mladí a ochotní bojovat za ideály svého vůdce.
A pak přišel Stalingrad.

machart

Petr Gruber

Na zemi peklo, na nebi smrt

Byli mladí a ochotní bojovat za ideály svého vůdce.
A pak přišel Stalingrad.

Cui nasci contigit, mori restat.
Kdo už se narodil, tomu zbývá zemřít.

Seneca ml.

ÚVOD

Jací byli? Mladí, pobláznění charismatickým a výřečným vůdcem. Hrdí a pyšní na svoji vlast, na svůj národ. Ochotní jít za něj a za jeho ideály bojovat. Ve svém nadšení si nepřipouštěli tu horší stránku věci. Zranění, smrt. Zajímalo je jen vítězství. V jeho jménu trpěli i zabíjeli. Bohužel neviděli utrpení jiných, kteří podléhali režimu násilí a zvůle, kterému oni pomáhali vítězit.

Toto je pravdivý příběh jednoho z milionů mladých mužů, kteří položili své životy za ideály, které měly příliš daleko k lidskosti. Až přítomnost každodenního utrpení jich samotných a jejich kamarádů v obludném koloběhu války je pomalu probouzela.

Dnes se jim můžeme divit, proč se nevzepřeli krutému režimu. Copak neviděli, kam nacismus může dospět? Jak vnímal tehdejší situaci mladík ve věku dvaceti let?

O tom vypráví tato kniha. Bez emocí, bez příkras, stroze vojensky. Jejím vzkazem není omluva nelidských režimů ani oslava války, ale přiblížení historie a lidských osudů na pozadí války, která všechny zúčastněné postavila do role, kterou by v normálním světě nikdy nehráli. Válka však není normální svět.

Petr Gruber

PROLOG

„Táhnout, pustit!“ ozývalo se z několika mladých hrdel pobíhajících kluků. Tyto povely se vždy rozléhaly tam, kde se provozoval atraktivní sport. V tomto případě to bylo malé letiště poblíž moravského Mikulova. Čeština se mísila s němčinou, protože tato oblast byla odnepaměti osídlena silnou německou menšinou. A zvláště němečtí kluci se snažili dokázat něco víc a předčit své moravské kamarády. Psal se rok 1939 a Československo přestalo před třemi měsíci existovat. Stal se z něj Protektorát Čechy a Morava.

Mezi pobíhajícími hochy se hbitě proplétal štíhlý blondák a netrpělivě povzbuzoval ostatní, aby si pospíšili. Chtěl také letět. Malý kluzák „glajtr“ se svištěním prolétal nízko nad nimi a oni se už chystali na další let. Do zvuků vzduchu, který se proplétal a šustil mezi výztuhami kluzáku se ozval jiný zvuk. Motor hnaný ve vysokých otáčkách. Všichni se otočili ve směru, odkud hluk přicházel. Na obzoru se objevily dvě tmavé tečky, rychle se zvětšovaly a už byly vidět i vodorovné čáry křidel. Směrem od Rakouska se přihnaly dva štíhlé Messerschmitty. Jejich piloti zřejmě viděli rej na zemi a rozhodli se leteckou omladinu pozdravit. Jeden z letounů přešel do strmé svíčky, udělal přemet a druhý jej následoval. Pak oba srovnaly let do původního směru a za mírného kývání křídly mířily směrem na Brno. Nadšená skupinka na zemi divoce mávala a křičela nadšením. Srdce se jim dmula pýchou nad jejich idoly. Ten drobný štíhlý blondák si zaclonil oči, aby lépe viděl, a pak pro sebe zašeptal: „Také budu létat.“ Následně sklonil ruku a loudal se ke kamarádům. Glajtr mezitím přistál a na sedačku si sedl další zájemce. „Táhnout, pustit!“ zazněly zase povely. Všichni chtěli létat, být těmi hrdými orly tam někde nahoře a nevnímat to, co se děje dole.

Erichovi, jak se blondatý kluk jmenoval, se to v budoucnu splní. S děsivými následky. Užíval si poslední mírové léto a nikdo z chlapců netušil, že plány už jsou narýsovány, armády připraveny. Válka byla za dveřmi.

Kapitola první

JAK SE STÁTI LETCEM?

Hodonín, srpen 1939

Tak jak to dnes šlo?“ otázal se otec Ericha, když přišel domů. Věděl o tajném přání svého syna a moc se mu to nelíbilo. Ale co mohl dělat? Erich bude příští rok maturovat na mikulovském německém gymnáziu a jeho otec tušil, že brzy bude muset nastoupit službu v armádě. Pak už na jeho rozhodování nebude mít žádný vliv. Ještě zbývala Gita. Hezká mladá slečna od Vídně, která v Mikulově také studovala. Snad Erichovi řekne, ať zůstane na zemi. Ale v té době byla Luftwaffe na vzestupu a její příslušníci byli hrdinové, kteří měli za sebou válku ve Španělsku v Legii Condor. Mnoho mladých Němců se zhlédlo v těchto hrdinech a začalo létat v aeroklubech. Německé velení si tak vychovávalo budoucí válečné letce nenásilnou formou. Generálové věděli, že se to vyplatí. A tak tyto mladíky podporoval stát, aby s nimi mohl lépe manipulovat.

„Ale jo, tati. Bylo to dobré. Proletěl jsem se a přišla i Gita. Tak jsem se předvedl,“ vyhrkl Erich. „Ale nejhezčí pohled byl dnes na stíhačky, které nad námi zakroužily. Pak letěly dál, někam k Brnu,“ dodal už klidněji. „Nepřišlo něco?“ otázal se po malé odmlce. Otec věděl, že netrpělivě čeká na odpověď z armády. „Ne, nic,“ ozvalo se za Erichem. Ten se otočil a uviděl maminku, jak se usmívá. Ale ten úsměv byl trochu zvláštní. Takový se strachem v očích. „Dobrá

den, maminko,“ pozdravil Erich a dal jí pusku na tvář. Ta jej pohládila po vlasech. „Máš hlad?“ zeptala se. Mladík přisvědčil, a tak se na stole za okamžik objevil talíř s kouřícími bramborami a opečenou klobásou. Erich se pustil hladově do jídla. Maminka i s otcem jej pozorovali a drželi se za ruce. Otcova rodina přišla do Čech už dávno z Bavorska. Do Hodonína pak otec přišel z Jáchymova. Erichova maminka však byla místní rodačka. Její rodina bydlela v Rybářích. Když si vzala Erichova otce, měli spolu ještě další dvě děti. Karla a Gerdu. Ale Ericha měla nejraději. Měl takový milý obličej a nikdo se na něj nedokázal dlouho zlobit. Otec pracoval jako náměstek ředitele tabákové továrny v Hodoníně, takže rodina nestrádala. V továrně měli i služební byt. Národnostní třenice v Hodoníně nebyly až do doby, než se dostali nacisté v Německu k moci. Pak začali podněcovat Němce v zahraničí k odporu proti vládám zemí, kde žili. Erichova rodina se k nějakému násilnému vyjadřování nepřiklonila, ale po patnáctém březnu 1939 a vzniku Protektorátu se z nich také stali němečtí občané a museli se přizpůsobit. Erich však nikdy nedovolil, aby se někdo špatným slovem otřel o jeho maminku, i když to Němka nebyla. V rodině se mluvilo oběma jazyky, ale v klubu a ve škole jenom německy. Zde už rozdíl byl a obě národnosti se tak trochu separovaly. Zatím však byl v Evropě klid a válka se zdála daleko. Přesto přípravy a propaganda dávaly tušit, že se něco chystá. Erich si užíval prázdniny. Pohltilo ho zcela létání a snil o kariéře letce. Nejraději stíhače. To byli rytíři nebes v jeho představách. Zatím „hobloval glajtra“ a připravoval se na let s Grunau Baby. To už byla jiná písnička. Tam už si bude připadat jako pilot opravdového letounu, i když zatím bez motoru. Po prázdninách mu zbýval poslední rok německého gymnázia v Mikulově. Co bude pak, ještě nevěděl.

Erich dojedl a poděkoval. „Půjdu ještě ven. Mám s kamarády něco domluveno,“ sdělil rodičům. Otec pokývl a nic neříkal. Maminka se usmála a uklízela talíř. Erich však postřehl na její tváři takový neurčitý stín starostí. Jako by se něčeho bála. Nevěnoval tomu však pozornost. Měl plnou hlavu svých plánů. Nasadil si čepici

a vyběhl z domu. Po cestě potkával dělníky z továrny a odpovídal jim na pozdrav. Před branou tabákové továrny už čekali jeho kamarádi. „Servus, Erich,“ zahalekali na něj. „Tak jak se má náš král nebes?“ dobíral si jej jeden z nich. Erich se na něj podíval a rozpustile odpověděl: „Jde to, vy malé polní myši.“ Chlapci pochopili nárážku na to, že oni nelétají. Zasmáli se a rozeběhli se k mostu přes Moravu. Od března toho roku se z něj stala hranice mezi Protektorátem a Slovenským štátem. Hoši rádi sledovali provoz na hranici. Civilní obyvatelstvo i vojáci proudili sem a tam. Financové, kteří měli službu společně s vojáky, jim dovolili si sáhnout na motocykly nebo automobily. Občas se našel i některý, který jim půjčil pušku. To pak byli hoši jako u vytržení. Pocit hrdosti, že jsou Němci, v nich přímo bublal. Když je tato činnost omrzela, vraceli se do města. Protože někteří měli na sobě uniformu Hitlerjugend, dívali se na ně lidé se smíšenými pocity. Mnohým místním se to nelíbilo, stejně jako vznik Protektorátu. Ale tohle mladíci nevnímali. Byli v rozletu sil a jejich národ byl nejsilnější v Evropě. Vůdce dosáhl všeho, co chtěl. A bez války. Ovšem zbrojit se muselo, co kdyby je někdo přepadl. Tak jim to přece říkali. A všude o tom četli.

Proběhli kolem židovského městečka, pak přes náměstí a zahnuhli do ulice směrem k jezu na řece Moravě. Zvolnili a pozorovali okolí. Začínalo léto a mnohé slečny chodily v lehkých šatech. To se hochům líbilo a snažili se zahlédnout něco víc, když si lehký vítr pohrával s jejich sukněmi. Občas se to podařilo a vždycky vypukli v obrovský smích. Na přírodní plovárně se vyhřívali lidé, kteří se snažili opálit a také poklábosit se známými. Také plavky děvčat byly středem zájmu procházejících mladíků. Ale to už byli skoro u Moravy nad jezem. Po hladině se projížděly malé lodičky s pasažéry. O kus dál trénovali veslaři z místního klubu. Prostě idyla. Netušili, že skončí za tři měsíce. Hoši si také odložili oděv a seběhli k řece. Zkusili nohama vodu a v následujícím okamžiku se vrhli do chladivých vln. Plavali směrem do středu toku řeky. Na protějším břehu je pozoroval slovenský voják. Upřeně na ně hleděl, až jim to připadalo divné. Raději se obrátili zpět. Celí zadýchaní vylezli na

břeh a lehli si do trávy. S očima upřenýma na nebe vychutnávali chvíle pohody. Pak se ozval opět zvuk motoru. Podél hranice na slovenské straně se pohyboval letoun. Erich se ušklíbl. „Starý křáp,“ pomyslel si. Měl pravdu. Byl to jeden z dvojplošných letounů, které Slovensko dostalo při rozdělení země. Nemohl se rovnat rychlým stíhacím a bombardovacím letounům, které přilétaly z Německa. „Máme lepší techniku,“ pronesl s nádechem pýchy v hlase Ruda, jeden z Erichových kamarádů. Erich mlaskl a dodal: „To se ví. A já ji budu pilotovat.“ „Jasně, a kdy spadneš?“ zeptal se Hans, další kamarád. Erich se převálil a začal Hanse z legrace škrtit. „To odvoláš, blátošlape!“ hulákal na něj a smál se z plných plic. Po chvíli přestal, protože Hans ze sebe vyrazil: „Vzdávám se rytíři.“ „No proto, jinak bych tě musel spráskat,“ zahrozil Erich. Hoši se přestali kočkovat a zase si lehli. Beze slova pozorovali dál okolí. Všichni lidé kolem nich se bezstarostně bavili, skákali do řeky z břehu a pochutnávali si na zmrzlině nebo okupovali stánek s limonádami a pivem. „Kluci, příští rok jsou maturitní písemky. Už máte témata?“ otočil hlavu s otázkou na rtech Hans. Erich se trochu zamračil a pak pomalu řekl: „Budu psát o tom, co se Německu dělo za příkoří po válce. To se už nesmí opakovat.“ Ostatní hoši se na něj podívali a mlčeli. Věděli, že Erich je velmi citlivý na cokoli o Německu. A byli zvědaví, jaké téma si zvolí. Určitě to bude úderné. A jak ho znali, bude v tom i trochu politiky. Erich se velmi zajímal o vývoj Německa. Ale hlavně chtěl létat. Co bude po maturitě zatím nikdo neplánoval, přesto měl každý z nich své cíle. Ale budoucnost jim je brzy změní. Na obloze se kupily a tmavly mraky, hluk dvojplošníku se pomalu vzdaloval. Jako by sama příroda dávala najevo, že se blíží bouře. Tuhle však rozpoutají lidé a ona zasáhne do jejich osudů na celém světě.

Kapitola druhá

STRACH A NADŠENÍ

1. září 1939

Ericha probudilo hlasité vysílání rádia, které se ozývalo z kuchyně. Ospale mžoural a pomalu vstřebával slova: „... v časných ranních hodinách odpověděla německá branná moc na polské provokace a překročila státní hranice. Německo se nachází ve válečném stavu s Polskem.“

Když tohle Erich uslyšel, vyskočil z postele a divoce otevřel dveře ze svého pokoje. Spatřil maminku i otce, jak sedí za stolem. Také sestra Gerda a bratr Karel už byli oblečení a poslouchali vysílání. Z reproduktoru se ozývala opakovaná zpráva stále dokola, občas prokládána vojenskou hudbou. Hlasatel zdůvodňoval, proč Německo zahájilo vojenské akce. Pro věrolomné porušování dohod a pro útok polských jednotek na vysílač v Glivicích. Obyčejní lidé poslouchali zprávy s různými pocity. Kdo zažil Velkou válku jako Erichův otec, ten měl vážný výraz ve tváři. Maminka seděla a se slzami v očích se dívala na své děti. Gerda měla otevřenou pusku a Karel se zkříženými pažemi na prsou si nervózně palcem a ukazovákem jedné ruky třel bradu. Erich měl široce otevřené oči a bylo vidět jisté nadšení. Rozhlížel se kolem sebe a v duchu se divil, že není vidět žádné nadšení. „Konečně se dočkáme spravedlnosti za zbabělou kapitulaci v minulé válce,“ řekl s jistou radostí v hlase. Otec se na něj podíval, ale neříkal nic. V duchu si jen pomyslel,

že i když jsou Němci, přece jen pobláznění dětí Hitlerem je příliš velké a nepřinese to nic dobrého. Bylo však již pozdě něco dělat. Osud Evropy a národů má v rukou Vůdce. On určí, jaká bude budoucnost. Erich se otočil na podpatku a rychle běžel do pokoje se převléct. Ani nesnídal. Nutilo ho to jít za kamarády a sdílet s nimi nadšení. Nadšení z války. Maminka ho sledovala očima a utírala si slzy. Nikdo neřekl ani slovo. Po chvíli už Erich vybíhal z brány továrny a mířil k domu Hanse. Když se blížil k ulici, kde Hans bydlel, viděl ho už z dálky. Mával na Ericha radostně rukama a něco vykřikoval: „... vyhrájeme. Za pár dní je konec!“ Ani netušil, jak prorocká slova řekl. Ale že tím to neskončí, to už netušil. „Tak co na to říkáš?“ udýchaně se ptal Erich. „Jak říkám, vyhrájeme. Poláci nejsou soupeř. A Francie a Británie kvůli nim do války nepůjdou,“ přerývaně vyhrkl Hans. Erich přikyvoval: „A i kdyby, nejsme v roce 1914. Dnes máme nejlepší zbraně na světě a Vůdce je vždy o krok napřed.“ Oba hoši se vydali na cestu za dalšími kamarády. Na školu docela zapomněli. Ostatně na německém gymnáziu v Mikulově, kam oba chodili, jim to určitě omluví. Je přece první školní den. Ten jim nebude chybět.

SPRAVEDLNOST

prosinec 1939

Proto se podařilo nepřátelům císařství porazit Německo. Bez této zrady politiků by k tomu nikdy nedošlo.“ Erich tímto argumentem ukončil odpověď na otázku zkoušejícího o příčinách porážky Německa ve Velké válce. Profesor pokýval hlavou a dlouho si Ericha prohlížel. Znal dobře Erichovo nadšení a zápal pro odčinění německé viny po prohrané válce. Byl však již dost starý na to, aby věděl, že Německo svou vinu ponese stále. Nadšení jeho studentů pro nové Německo, které jim slíbil Hitler, se mu moc nelíbilo. Přesto jim nic nevytýkal. Věřil, že se časem ukáže, že cesta nacionalismu není tou správnou. Ale obsazení Československa i válku s Polskem bral jako nutnost pro budoucí vývoj Německa. Válečný stav s Británií a Francií už však chápal jako zbytečný. Vždyť nároky Německa v Evropě už byly naplněny, tak proč neuzavřít mír? „Ano Erichu, jistě máte pravdu, ale musíte vzít na vědomí, že na válku doplatili vždy obyčejní lidé,“ podotkl po chvíli. Erich se na moment zamyslel a odpověděl: „Jistě pane profesore, ale pro národ je přece nutné přinášet oběti.“ Profesor nechal větu bez komentáře. Pokynul, aby se student posadil. Třídou to trochu zašumělo. „Erichu, na jaké téma budete psát svou maturitní písemnou práci?“ přece jen se ještě profesor zeptal. Erich znovu vstal a odpověděl: „Myslím, že Německu byly nespravedlivě odňaty africké kolonie. Chtěl bych, by se nám zase vrátily. Jsme přece velký národ a máme právo na svá území. Proto budu psát o nároku na navrácení našich kolonií.“ Opět se posadil a sledoval, co na to

profesor. Ten stál zády ke třídě, pak se ale otočil a zvýšeným hlasem řekl: „Každý národ má právo na sebeurčení. Ale jsou národy, které světu daly více a méně dostaly. Současná válka je z pohledu Německa spravedlivá.“ Studenti mezi sebou začali debatovat o významu těchto slov. Profesor je nechal být a sledoval jejich tváře. Erich byl nejaktivnější při vysvětlování a argumentaci svým kamarádům. A většina s ním souhlasila. Německu se stala křivda a musí být odčiněna. Ozval se školní zvonek. Hodina skončila a profesor si oddechl. Byl rád, že nemusí v tomto tématu dále pokračovat. Hoši se postavili a čekali, až profesor vyjde ze třídy. Pak se dali do další debaty. „Erichu, ale co když nás povolají do armády? Do války,“ zeptal se jeden ze spolužáků. Erich bleskově odpověděl: „Tak půjdeme. Půjdeme bojovat za vlast. Já bych chtěl k letectvu, abych splnil svoji povinnost.“ Několik chlapců se po sobě rozpačitě podívalo. Neměli takový válečnický zápal jako Erich. Tomu však jejich váhání nevadilo. Byl zcela polapen do představ svých i představ generálů. Německo si musí své místo na slunci vybojovat mečem.

Kapitola čtvrtá

VÁLEČNÁ MATURITA

1940

Studenti. Nastal jeden ze dnů, kdy musíte prokázat, že jste již dospěli,“ slavnostním hlasem oznámil třídní profesor své třídě začátek maturit. Bylo vidět, že ač při debatách o současné situaci jsou všichni více či méně velmi aktivní, teď jim přece jen trochu zatrnulo. Profesor si pomyslel, že je to možná poslední příležitost, kdy je vidí jako své svěřence, které připravoval na vstup do života. Kdo ví, co přinese budoucnost. „Vaším prvním úkolem bude napsat práci na vámi zvolené téma,“ pokračoval. Pokynul jednomu ze studentů v první lavici a ten začal roznášet čisté papíry ostatním. Erich se díval upřeně před sebe a nervózně okusoval tužku. Pojednou se usmál. V duchu mu proběhla myšlenka: „To zvládnou. Je to jen krůček k dalšímu cíli. A hlavně musím mamince a tátovi dokázat, že mě dobře vychovali.“ S tímto předsevzetím začal psát. Svou práci nazval „Navrácení našich afrických kolonií“. Najednou mu bylo vše jasné. Tužku odložil a vzal pero. Jeho hrot se míhal po papíře a úhledným písmem vytvářel slova, věty a řádky. Čas pomalu ubíhal a profesor se občas prošel mezi lavicemi. Sem tam nahlédl někomu na papír a tiše mu poradil nějakou drobnost. U Ericha stál trochu déle. Téma, které si Erich vybral, mu připadalo těžké, ale když si přečetl několik řádků, poznal, že jeho student s tím nemá problém. Položil mu ruku na rameno a Erich zvedl hla-

vu. Díval se profesorovi do očí a oba poznali, co si ten druhý myslí. Erich viděl v očích svého učitele obavy z budoucnosti a profesor zase nadšení, které si nevšímá nebezpečí. Ani to, které přináší válka. Profesor poklepal Erichovi rukou ještě jednou na rameno, a pak opět šel na své místo za katedrou. Čas určený k napsání práce už téměř vypršel. Studenti odkládali pera a někteří ještě kontrolovali své práce. Také Erich si znovu přelétl zrakem svoji práci. Úhledně, kurentem popsané listy pak seřadil a položil na okraj lavice. Jako ostatní čekal na zazvonění. To se ozvalo po pár minutách naprostého ticha. Poslední v každé řadě vstal a sesbíral práce svých spolužáků. Pak je položil na katedru. Profesor je vzal do ruky, zběžně prolistoval a pevným hlasem oznámil třídě: „Studenti, věřím, že jste všichni napsali své práce dobře. Uvidíme se za čtrnáct dnů při ústní zkoušce. Proto vám kladu na srdce, abyste nic nepodcenili a využili tyto dva týdny k opakování učiva. Maturitní zkouška je vaší zkouškou poslední. Otevírá vám dveře do života a vy musíte mít na zřeteli i pomoc vašich blízkých, kteří vám vzdělání umožnili a nyní očekávají, že je nezklamete.“ Pak si v ruce srovnal všechny práce a šel ke dveřím. Třída mlčela a u některých studentů bylo v obličejích znát, že jsou dojata. Když se však zavřely za třídními dveře, vybuchli všichni v bujaré veselí. Překotně si balili své věci, spěšně se loučili a utíkali domů. Erich na vlak do Břeclavi a pak do Hodonína. Doma už jej čekali. Přiběhl celý rozesmátý do kuchyně, políbil maminku, objal otce. „Tak už je to skoro hotovo. Ještě ústní a je konec školy!“ volal radostně. Rodiče se na něj s úsměvem dívali a maminka vstala, aby mu nachystala jídlo. Erich ho hladově zhltnul, odešel do pokoje a převlékl se do uniformy Hitlerjugend. Prsty zavadil o odznak zdatnosti, který nedávno získal. Byl na něj hrdý. Věřil, že mu pomůže se dostat k Luftwaffe. Ale teď zase vyběhl ven za kamarády. Celé odpoledne pak prožili procházením po městě a pokukováním po výkladních skříních. Erich však věděl, že zítra se musí začít učit. Vždyť je to jen čtrnáct dnů. Proležel tak celý tento čas v knihách a sešitech. Pečlivě si opakoval důležité poučky, data a gramatiku. V den maturity byl připraven. A jeho píle se

mu vyplatila. Výroční vysvědčení zdobily jenom jedničky a dvojky. Trochu se mu nedařilo v latině, ale nakonec i tam se objevila dvojka. Ze třídy nepropadl nikdo. Byl tedy důvod k oslavě. Jako všichni maturanti před nimi, i Erichova třída uspořádala večírek se svým třídním, ale o válce zde nepadlo ani slovo. Všichni tušili, že je brzy vlast zavolá, a chtěli si tento slavnostní den užít. Poslední den bezstarostného mládí.